Stanislav Figľar

Konanie orgánov činných v trestnom konaní pred začatím trestného stíhania

Anotácia: Autor venuje pozornosť právnej úprave uvedenej v TP v postupe policajta a prokurátora pred začatím trestného stíhania. Dôraz kladie sa obsahovú náplň trestného oznámenia, ktorá ovplyvňuje rozhodovanie orgánov činných v trestnom konaní. Navrhuje zdokonalenie súčasnej právnej úpravy poskytnutím práva orgánom činných v trestnom konaní na vykonanie vypočutia aj iných osôb ako oznamovateľa trestného oznámenia, ktoré majú vedomosti o oznamovanej protiprávnej udalosti. Týmto by sa rozhodovanie orgánov činných v trestnom konaní po prijatí trestného oznámenia skvalitnilo.

Kľúčové slová: prokurátor, policajt, trestné konanie, trestné oznámenie, trestné stíhanie, postup pred začatím trestného stíhania, dozor prokurátora v postupe pred začatím trestného stíhania, sťažnosť, podnet.

Konanie vykonávané orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi v trestných veciach je procesom zloženým z niekoľkých častí, ktoré na seba nadväzujú a takto tvoria ucelený systém. Trestné konanie patrí k najdôležitejším konaniam orgánov činných v trestnom konaní[1)], súdov, ako aj ostaných jeho subjektov trestného konania pri prerokovávaní a rozhodovaní o trestných veciach. Zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v úplnom znení (ďalej TP) trestné konanie rozdeľuje do dvoch častí, a to na **predsúdne konanie** (§ 196 až § 236) a **konanie pred súdom** (§ 237 až § 476)**.** Do predsúdneho konania patrí: *postup pred začatím trestného stíhania* a *prípravné konanie*. TP do konania pred súdom zahrňuje: *preskúmanie a predbežné prerokovanie obžaloby*, *hlavné pojednávanie*, *odvolacie konanie* a *vykonávacie konanie* (viď schému.). Osobitne upravuje **právny styk s cudzinou** (§ 477 až § 552) a **trovy trestného konania** (§ 553 až §559).

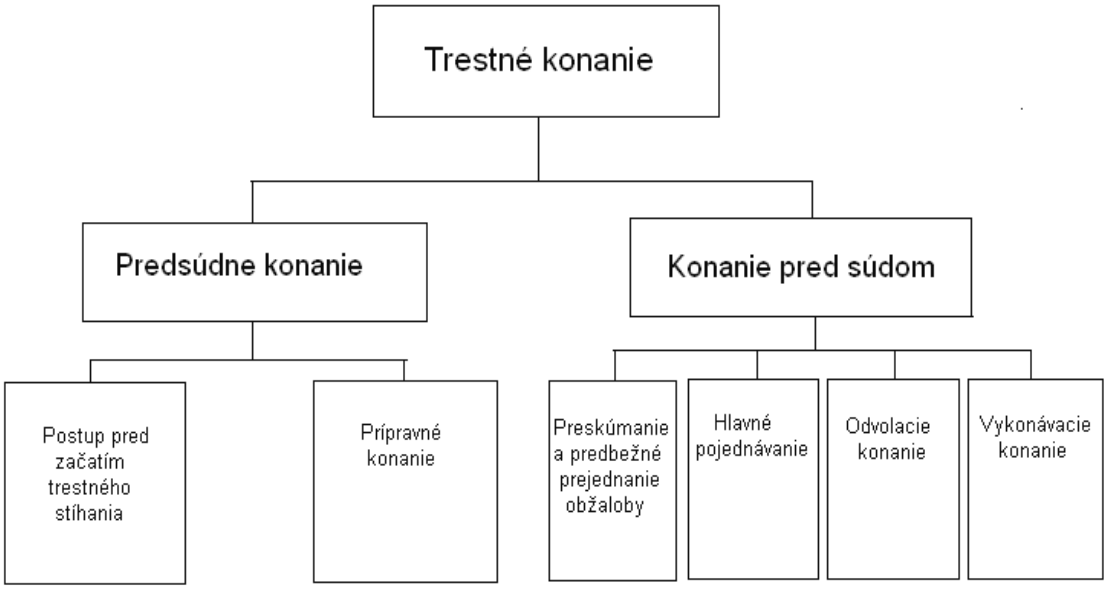

[1)] Porovnaj § 10 ods. 1 TP. Súdy podľa súčasnej právnej úpravy nie sú orgánmi činnými v trestnom konaní, čím boli postavené na úroveň nezávislých a nestranných orgánov pri ochrane ľudských práv a slobôd. Plnia funkciu arbitra sporov medzi obžalobou a obhajobou, keď je obžaloba povinná preukázať vinu obžalovaného, a tak niesť dôkazné bremeno sporu. Obhajoba nie je povinná preukazovať nevinu obžalovaného, a preto nenesie dôkazné bremeno. Obsahová náplň činnosti orgánov činných v trestnom konaní je najmä vo vyšetrovaní trestných činov.

Rozdelenie predsúdneho konania do dvoch častí – na postup **orgánov činných v trestnom konaní pred začatím trestného stíhania** a na **prípravné konanie** je významné z viacerých dôvodov. Predovšetkým je to z dôvodu detailnejšieho vymedzenia práv a povinností orgánom činným v trestnom konaní a súdom, ako aj fyzickým osobám a právnickým osobám v jednotlivých častiach predsúdneho konania. Je to aj z hľadiska posudzovania dodržovania zásad trestného konania (§ 3 TP) orgánmi činnými v trestnom konaní, ktoré nesú zodpovednosť za ich dodržiavanie. Takáto právna úprava umožňuje zisťovať, či sa úkony v trestnom stíhaní vykonávajú v súlade s TP, a ak to tak nie je, prijímať opatrenia na odstránenie nedostatkov. Rovnako tak umožňuje každej osobe zapojiť sa do boja s trestnou činnosťou ešte pred začatím trestného stíhania, a to tým, že jej poskytuje právo na podanie trestného oznámenia o protiprávnych skutkoch orgánom činným v trestnom konaní, o ktorých sa dozvedela.

1. Účel právnej úpravy postupu orgánov činných v trestnom konaní pred začatím trestného stíhania

Zisťovanie trestných činov a ich páchateľov, ako aj ich spravodlivé potrestanie patrí k základným úlohám spoločnosti. Trestná činnosť nielen mimoriadne nepriaznivo pôsobí na rozvoj politických, spoločenských a ekonomických vzťahov, ale aj odčerpáva značné sily a prostriedky, ktoré by mohli byť využité na rozvoj spoločnosti, avšak musia byť vynaložené na jej odhaľovanie, vyšetrovanie a vykonávanie komplexu opatrení na elimináciu škodlivých následkov. TP významnou mierou pomáha k zisťovaniu trestných činov a ich páchateľov a ukladaniu trestov za ich spáchanie, a to tým, že upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov, ako aj ďalších subjektov. Každý subjekt trestného konania má rigorózne vymedzené práva a uložené povinnosti v trestnom konaní. TP ustanovuje aj povinnosť určeným orgánom vykonávať dozor nad úkonmi vykonávajúcimi orgánmi činnými v trestnom konaní, a to v ich postupe pred začatím trestného stíhania a taktiež aj spôsob odstránenia porušení právnych noriem vzťahujúcich sa na trestné konanie.

TP ustanovením § 196 vytvoril právo pre osoby podávať trestné oznámenie prokurátorovi alebo policajtovi. Títo sú povinní od oznamovateľa trestné oznámenie prevziať a po jeho posúdení vykonať úkony buď ustanovené v § 197, alebo v § 199. TP takouto právnou úpravou umožňuje oznamovateľom trestných činov nielen účinne sa zapojiť do boja s trestnou činnosťou, ale aj posúdiť právne úkony orgánov činných v trestnom konaní a reagovať na ne. To je zabezpečené ich právom na získanie informácie o tom, ako bolo naložené s ich trestným oznámením. Ak došlo k vydaniu uznesenia, ktorým sa policajt rozhodol po prijatí a posúdení trestného oznámenia konať inak, ako začať trestné stíhanie, potom takéto rozhodnutie musí byť doručené oznamovateľovi a poškodenému. Tí majú právo, ak sa s ním nestotožňujú, podať proti nemu sťažnosť (§ 197 ods. 3 TP). Sťažnosť je povinný preskúmať prokurátor najneskôr do 30 dní a výsledok im oznámiť bez meškania. Ak takéto rozhodnutie vydal prokurátor, ktorý prijal trestné oznámenie, oznamovateľ aj poškodený môže podať proti nemu sťažnosť nadriadenému orgánu (nadriadenému prokurátorovi) podľa § 185 ods. 2 TP[2)]. Ide o aplikáciu významnej zásady trestného konania, podľa ktorej vydané nesprávne rozhodnutia orgánmi činnými v trestnom konaní je možné opravnými prostriedkami napraviť a vec uviesť do právneho stavu.

Konanie orgánov činných v trestnom konaní, a to v štádiu pred začatím trestného konania, má mimoriadny význam pre budúce trestné stíhanie, ale pre na vykonanie ďalších právnych úkonov, ktorými sa zabezpečí konanie o priestupkoch, správnych deliktoch, na vykonanie úkonov v disciplinárnom konaní, ale aj na zistenie dôkazov o tom, že trestné stíhanie je neprípustné, alebo

[2)] Rovnaká právna úprava na vybavovanie sťažností je uvedená v § 54 ods. 3 zák. č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre.

zanikla trestnosť činu, alebo na zistenie dôkazov o tom, že k spáchaniu protiprávneho skutku nedošlo.

Tak ako na celé trestné konanie sa vzťahujú základné zásady trestného konania, tak isto sa vzťahujú aj na štádium pred začatím trestného stíhania, ktoré je jeho súčasťou. V tomto štádiu orgány činné v trestnom konaní po prijatí trestného oznámenia sú povinné ho posúdiť a zistiť, či sú tu zákonné dôvody na to, aby protiprávne konanie bolo považované za trestný čin, priestupok, disciplinárne previnenie, správny delikt, alebo nejde o protiprávne konanie. Už v tomto štádiu trestného konania sú orgány činné v trestnom konaní povinné postupovať nestranne – tak, aby bol zistený skutkový stav veci. S rovnakou starostlivosťou sú povinné hodnotiť skutočnosti poukazujúce na spáchanie protiprávneho konania, ako aj skutočnosti vylučujúce spáchanie protiprávneho konania. TP v štádiu postupu orgánov činných v trestnom konaní pred začatím trestného stíhania len v nevyhnutnej miere zasahuje do základných práv a slobôd, aby sa dosiahol účel trestného konania, aby došlo k odhaleniu trestného činu, zisteniu jeho páchateľa, uloženiu spravodlivého trestu a vykonali sa opatrenia na zamedzenie páchania trestných činov v budúcnosti a na odškodnenie poškodeného. Týmto TP ochraňuje základné práva a slobody osôb. Právne úkony v postupe pred začatím trestného stíhania môžu vykonávať len orgány činné v trestnom konaní, a to len z úradnej povinnosti. Prokurátor má právo dozoru nad subjektmi, ktoré ich vykonávajú. V prípade, ak zistí nedostatky, TP mu ustanovuje práva a povinnosti ich odstrániť a vykonať nápravu. Taktiež poskytuje právo oznamovateľovi trestného oznámenia a poškodenému podať sťažnosť, ak sa domnievajú, že rozhodnutie orgánov činných v trestnom konaní o podanom trestnom oznámení bolo nesprávne. Oznamovateľ a poškodený majú právo byť vyrozumení o spôsobe vybavenia ich sťažnosti.

2. Postup orgánov činných v trestnom konaní pred začatím trestného stíhania

TP obsahuje ustanovenia § 196 až § 198, ktorými upravuje postup prokurátora a policajta, ako aj práva a povinnosti oznamovateľa trestného oznámenia a poškodeného v štádiu pred začatím trestného stíhania. Právne úkony vykonané prokurátorom a policajtom v tomto štádiu konania majú podstatný význam nielen pre rozhodovanie o využití trestného oznámenia, ale aj pre samotný priebeh trestného stíhania, ak dôjde k jeho začatiu.

Konanie pred začatím trestného stíhania začína podaním trestného oznámenia prokurátorovi alebo policajtovi. Podľa § 62 ods. 3 TP možno trestné oznámenie podať ústne aj na súde. Súd o tomto úkone vyhotoví zápisnicu, ktorú bez odkladu pošle prokurátorovi.

TP neurčuje vlastnosti oznamovateľa trestného oznámenia. Je však možné predpokladať, a to vychádzajúc z účelu TP, že oznamovateľom môže byť každá osoba, ktorá má vedomosti o tom, že došlo k spáchaniu protiprávneho skutku. Nie je dôležité či bola prítomná pri jeho spáchaní, či videla jeho následok, alebo sa o tom dozvedela od inej osoby, poprípade z iných skutočností (napr. pri prezeraní písomností, vecí a pod.). Dôležité je však to, že nadobudla na základe získaných poznatkov presvedčenie o tom, že mohlo dôjsť k spáchaniu protiprávneho skutku, ktorého riešenie je v kompetencii orgánov činných v trestnom konaní.

Oznamovateľ si musí byť vedomý toho, že jeho oznámenie podané prokurátorovi alebo policajtovi obsahuje skutočnosti poukazujúce na to, že bol spáchaný protiprávny skutok, ktorý je predmetom oznámenia. Vyplýva to z ustanovenia § 62 ods. 2 TP, podľa ktorého je povinný prokurátor a policajt poučiť oznamovateľa o zodpovednosti za uvedenie vedome nepravdivých údajov vrátane následkov krivého obvinenia. Spoločnosť má záujem na tom, aby občania podávali trestné oznámenia, ak zistia, že bol spáchaný protiprávny skutok. Takýmto ich konaním je možné

cieľavedome bojovať proti trestným činom a ich páchateľom, odstraňovať príčiny vedúce k ich spáchaniu alebo umožňujúce ich spáchanie, rovnako tak zdokonaľovať systém preventívnych opatrení zabraňujúcich páchaniu trestných činov. Takýto záujem je vyjadrený aj v zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, ktorý má osobitné ustanovenie o neoznámení trestného činu (§ 340). Tento trestný čin spácha ten, kto sa hodnoverným spôsobom dozvie, že iný spáchal zločin, na ktorý Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou najmenej desať rokov, alebo niektorý z trestných činov korupcie uvedených v treťom diele ôsmej hlavy osobitnej časti, a taký zločin alebo trestný čin neoznámi bez odkladu orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru, alebo namiesto toho, ak ide o vojaka, svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu, a ak ide o osobu vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže. Ustanovuje aj podmienky beztrestnosti pre osobu v prípadoch, ak nedôjde k oznámeniu uvedených druhov trestných činov.

Konanie pred začatím trestného stíhania začína aj vtedy, ak sa prokurátor alebo policajt dozvie o skutočnostiach inak ako z trestného oznámenia. Môžu to byť skutočnosti, o ktorých sa dozvie vlastným skúmaním vecí, písomných materiálov (napr. skutočnosti uvádzané aj v dennej tlači a pod.), ale aj z oznámenia iných osôb, napríklad od lekára ošetrujúceho zranenú osobu.

K osobitnej skupine oznámení patria tie, ktoré sú doručené prokurátorovi alebo policajtovi, avšak ich oznamovateľ nie je známy. Z kriminalistického hľadiska k špecifickým oznámeniam patria výhražné oznamy zasielané elektronickými prostriedkami, neznámymi autormi buď priamo policajtovi, alebo prokurátorovi, prípadne iným osobám, ktoré ich postúpia prokurátorovi alebo policajtovi. Ich obsahová náplň často môže byť rozhodujúca pri rozhodovaní prokurátora alebo policajta o začatí trestného stíhania.

K osobitnej skupine oznámení patria skutočnosti postúpené prokurátorovi alebo policajtovi, nasvedčujúce spáchaniu trestného činu, ktoré sú výsledkom skúmania (operatívneho rozpracovania) špeciálnych zložiek, a to v súlade s právnymi normami upravujúcimi ich práva a povinnosti.

Prokurátor a policajt majú právo a súčasne aj povinnosť prijímať trestné oznámenie od oznamovateľa. Ak po prijatí trestného oznámenia zistia, že:

- sa týka pôsobnosti Špeciálneho súdu, bez meškania o tom upovedomia Úrad špeciálnej prokuratúry,
- je potrebné doplniť ho, sú oprávnení vykonať výsluch oznamovateľa alebo si vyžiadať písomné podklady, potrebné na rozhodnutie o podanom trestnom oznámení oznamovateľom, a to v lehote do 30 dní od prijatia trestného oznámenia,
- oznamovateľ bol poškodený trestným činom spáchaným v inom štáte Európskej únie ako v tom kde má bydlisko, podajú trestné oznámenie príslušnému štátu, kde má poškodený bydlisko a to v prípadoch, ak to nemohol poškodený urobiť alebo nechcel urobiť v štáte, v ktorom bol trestný čin spáchaný. *(V takýchto prípadoch prokurátor alebo prostredníctvom prokurátora policajt, ktorému takéto trestné oznámenie bolo doručené a nie je príslušný vo veci konať, bez meškania postúpi trestné oznámenie príslušnému orgánu toho členského štátu Európskej únie, na ktorého území bol trestný čin spáchaný.)*

Trestné oznámenie môže byť policajtovi alebo prokurátorovi podané ústne alebo písomnou formou (prípadne elektronicky). Ústne oznámenie je potrebné dokumentovať v zápisnici.

Ustanovenie § 196 ods. 2 TP neuvádza detailne požiadavky na trestné oznámenie. Je však možné z neho urobiť záver o tom, že trestné oznámenie by malo obsahovať skutočnosti, na

podklade ktorých prokurátor alebo policajt môže rozhodnúť podľa § 197 alebo § 199 TP. Vo všeobecnej rovine sú požiadavky uvedené v § 62 ods. 2, týkajúce sa okolností, za ktorých bol čin spáchaný, osobných pomerov toho, na ktorého sa trestné oznámenie podáva, dôkazov a výške škody a iných následkoch, ktoré boli spôsobené trestným činom. Ak je oznamovateľ súčasne poškodeným alebo splnomocnencom, musí sa vypočuť aj o tom, či žiada, aby súd rozhodol o jeho nároku na náhradu škody v trestnom konaní. Analogicky možno prijať záver, že by malo trestné oznámenie obsahovať aj niektoré požiadavky uvedené v § 58 ods. 1 a 2. Pri ústnom podaní trestného oznámenia o skutočnostiach, že bol spáchaný trestný čin, prokurátor a policajt je povinný **poučiť oznamovateľa** o zodpovednosti za uvedenie vedome nepravdivých údajov vrátane následkov krivého obvinenia. Toto poučenie je potrebné uviesť do zápisnice dokumentujúcej trestné oznámenie.

Skúsenosti z praxe poukazujú na to, že ak tieto skutočnosti neobsahuje trestné oznámenie a napriek tomu dôjde k vydaniu rozhodnutia policajtom, potom s veľkou pravdepodobnosťou vydané uznesenie nezodpovedá skutkovému stavu veci. Je nutný zásah prokurátora, a to vydaním záväzných pokynov pre policajta, ktoré povedú k náprave. Spravidla dôjde k predvolaniu oznamovateľa a k jeho vypočutiu, čím sa predĺži trvanie postupu pred začatím trestného konania. Odstraňovať tieto nedostatky je možné dôslednejším výberom policajtov zaraďovaných do funkcie orgánov činných v trestnom konaní, neustálym zvyšovaním ich teoretickej a odbornej úrovne, ale aj dôslednejšou kontrolou vykonávanou prokurátormi nad ich činnosťou.

Ak policajt pri prijímaní trestného oznámenia príde do styku s oznamovateľom, na ktorom sú známky násilia a schopnosť jeho komunikácie je veľmi problematická, avšak prejavuje záujem podať trestné oznámenie, mal by využiť pomoc odborníka. V mnohých takýchto prípadoch po prijatí trestného oznámenia je možné vykonať opatrenia vedúce k rýchlemu vypátraniu a zadržaniu páchateľa, zamedzeniu narastania škodlivých následkov z jeho protiprávneho konania a pod. Ak oznamovateľ trpí poruchami reči, policajt by mal tiež využiť pomoc odborníka.

Po prevzatí trestného oznámenia je prokurátor a policajt povinný ho posúdiť. Takáto povinnosť vyplýva pre prokurátora i policajta z ustanovenia § 197 a § 199 TP. Ak prokurátor alebo policajt zistí, že trestné oznámenie je potrebné doplniť, pretože neumožňuje prijať rozhodnutie podľa § 197 alebo § 199 TP, doplní ho výsluchom oznamovateľa alebo vyžiadaním písomných podkladov, a to v lehote do 30 dní od prijatia trestného oznámenia. TP neuvádza detailne, či prokurátor a policajt majú právo vyžiadať si uvedené doklady len od oznamovateľa trestného oznámenia, alebo majú právo vyžiadať si ich od iných fyzických osôb alebo právnických osôb. K takémuto postupu prokurátora alebo policajta dochádza najčastejšie po doručení trestného oznámenia poštou, telegraficky, telefaxom, ako aj elektronickými prostriedkami, v ktorom oznamovateľ neuvedie všetky skutočnosti potrebné na vydanie uvedeného rozhodnutia.

Vykonanie výsluchu oznamovateľa za účelom doplnenia trestného oznámenia umožňuje § 196 ods. 2 TP. Toto ustanovenie však neuvádza právo pre prokurátora a policajta vykonať výsluch aj iných osôb ako oznamovateľa trestného oznámenia, ktoré by mohli poskytnúť dôkazy o potvrdení alebo vyvrátení pravdivosti trestného oznámenia. § 17a zák. č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov síce uvádza: „Policajt je oprávnený požadovať potrebné informácie od osoby, ktorá môže prispieť k objasneniu skutočnosti dôležitej na odhalenie trestného činu a na zistenie jeho, páchateľa ...“, avšak z predmetu úpravy TP (§1) vyplýva, ako aj z účelu konania pred začatím trestného stíhania, takéto právo pre prokurátora a vyšetrovateľa malo by byť uvedené v TP, konkrétne v jeho § 196 ods. 2. Jeho zavedením do TP by došlo k zrýchleniu postupu pred začatím trestného konania, ako aj k dôslednejšiemu prístupu pri rozhodovaní po začatí trestného stíhania.

Ak po posúdení prijatého trestného oznámenia prokurátor alebo policajt zistí, že **nie je dôvod** na začatie trestného stíhania alebo ak trestné stíhanie je **neúčelné** vzhľadom na okolnosti uvedené v § 215 ods. 2 TP, uznesením vec **odovzdá** príslušnému orgánu na prerokovanie priestupku alebo iného správneho deliktu, alebo **odovzdá** inému orgánu na disciplinárne konanie, alebo vec **odloží**, ak je trestné stíhanie neprípustné, alebo ak zanikla trestnosť činu, **odmietne** ho. Uznesenie je potrebné doručiť oznamovateľovi a poškodenému. Policajt doručí také uznesenie prokurátorovi najneskôr do 48 hodín. Oznamovateľ, ako aj poškodený majú právo podať proti vydanému rozhodnutiu sťažnosť.

Ustanovenie § 198 TP po prijatí trestného oznámenia umožňuje prokurátorovi odovzdať ho policajtovi, a to v prípade, ak sa nerozhodne sám začať trestné stíhanie a pokračovať v ňom. Ak sa prokurátor rozhodol trestné oznámenie, ktoré prevzal od oznamovateľa, odovzdať policajtovi, je povinný bez meškania o tom písomne upovedomiť oznamovateľa a poškodeného.

V praxi sa často vyskytujú prípady, keď sa oznamovateľ dostaví k prokurátorovi, ktorému hodlá podať trestné oznámenie, hoci si je vedomý, že ho môže podať aj policajtovi. Takéto rozhodnutie oznamovatelia často odôvodňujú nedôverou k policajtom, ktorú získali z predchádzajúceho trestného oznámenia, ale aj od spoluobčanov, po ktorom nedošlo k vykonaniu potrebných úkonov vedúcich k vyšetreniu trestného činu a k usvedčeniu z jeho spáchania páchateľa. Oznamovatelia poukazujú aj na také prípady, keď policajt po prijatí trestného oznámenia upovedomil o tom podozrivého zo spáchania trestného činu a uviedol mu aj identifikačné údaje oznamovateľa skôr, ako začal vykonávať úkony potrebné na zdokumentovanie trestnej činnosti a zaistenie dôkazov o jej spáchaní. Po takomto postupe policajtov spravidla nasledovalo ničenie dôkazov podozrivým svedčiacich o spáchaní trestného činu, ovplyvňovanie svedkov, zaobstarávanie alibi atď. Boli zaznamenané aj fyzické útoky páchateľov proti oznamovateľovi trestného činu. Tiež prichádzajú sťažnosti od osôb na to, že polícia po prijatí trestného oznámenia vykonáva s veľkým oneskorením zaisťovacie, neopakovateľné a neodkladné úkony, čo negatívne pôsobí na zistenie trestnej činnosti a vypátranie jej páchateľa, ale aj na vykonanie preventívnych opatrení, ktorými by bolo možné zabrániť pokračovaniu v páchaní trestnej činnosti a tiež eliminovať jej škodlivé následky v budúcnosti.

V praxi sa ukázalo účelným ustanovenie § 198 ods. 2 TP, podľa ktorého je prokurátor povinný preskúmať postup policajta podľa § 197 ods. 2 TP do 30 dní, ak ho o preskúmanie požiada oznamovateľ alebo poškodený. 0znamovateľovi a poškodenému je prokurátor povinný výsledok preskúmania oznámiť bez meškania.

V ojedinelých prípadoch je možné sa v praxi stretnúť s prípadmi, v ktorých oznamovateľ trestného oznámenia po jeho prevzatí policajtom alebo prokurátorom sa domáha vziať ho späť alebo požaduje, aby sa vo veci nevykonávali žiadne právne úkony. Oznamovateľ odôvodňuje takéto svoje požiadavky tým, že podal trestné oznámenie bez uváženia, že protiprávny skutok, ktorý je predmetom trestného oznámenia, sa nestal a že si ho vymyslel, alebo sa len domnieval, že sa mohol stať, že sa o skutočnostiach, ktoré oznámil, len náhodne dopočul a po ich uvážení ani nejde o protiprávny skutok a pod. Niektorí oznamovatelia svoje rozhodnutie zobrať trestné oznámenie späť odôvodňujú aj tým, že sa boja pomsty zo strany páchateľa a jeho príbuzných na neho alebo na jeho rodinu. TP neupravuje právo pre oznamovateľa trestného oznámenia zobrať ho späť po jeho podaní policajtovi alebo prokurátorovi. Z uvedeného je možné urobiť záver, že po podaní trestného oznámenia nemá oznamovateľ voči nemu už dispozičné právo. Tým však nie sú dotknuté práva oznamovateľa a poškodeného podať sťažnosť proti rozhodnutiam prokurátora a policajta podľa § 197 TP a proti postupu policajta podľa § 198 TP. Podľa § 185 ods. 2 TP nie je možné rozhodnutie policajta o začatí trestného stíhania napadnúť. Policajt a prokurátor je povinný po prijatí

trestného oznámenia bez ohľadu na to, či ho chce oznamovateľ vziať späť, vykonať potrebné úkony podľa § 196 až § 198 TP, a ak nie je dôvod na postup podľa § 197 ods. 1 alebo 2 TP, začať trestné stíhanie bez meškania.

Je potrebné rozlišovať **trestné oznámenie** od **podnetu.** Obsahovú stránku podnetu podaného prokurátorovi, ako aj konanie o podnete určujú ustanovenia (§ 31 až § 36 zák. č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre. Podľa § 31 ods. 2 uvedeného zákona: „Podnetom sa rozumie písomná alebo ústna žiadosť, návrh alebo iné podanie fyzickej osoby alebo právnickej osoby (ďalej len „podávateľ podnetu"), ktoré smeruje k tomu, aby prokurátor vykonal opatrenia v rozsahu svojej pôsobnosti, najmä podal návrh na začatie konania pred súdom alebo opravný prostriedok, aby vstúpil do už začatého konania alebo vykonal iné opatrenia na odstránenie porušenia zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov, na ktorých vykonanie je podľa zákona oprávnený". Vzhľadom na to, že v praxi je rozhodujúci nie názov, ktorým je podanie označené, ale jeho obsahová stránka, môže byť sťažnosť oznamovateľa na konanie policajta hodnotená ako podnet a podľa toho prijaté aj rozhodnutie prokurátora.

TP nemá osobitné ustanovenie, ktorým by určil obsahovú stránku trestného oznámenia, predsa však je možné trestné oznámenia považovať **za ústne alebo písomné oznámenie podané orgánom činným v trestnom konaní, v ktorom oznamovateľ uvádza skutočnosti, z ktorých je možné urobiť úsudok, že došlo k protiprávnemu konaniu, ktoré je v kompetencii riešenia orgánmi činnými v trestnom konaní, a to podľa § 197 ods. 1 alebo 2 alebo podľa § 199 TP.** Niet pochýb o tom, že trestné oznámenie je právny úkon, a to za predpokladu, že ho podala osoba spôsobilá na právne úkony a spĺňa všetky požiadavky určené pre platnosť právneho úkonu. Výklad pojmu „trestné oznámenie" by mal obsahovať § 10 TP.

TP chráni oznamovateľa trestného oznámenia pred možnými útokmi zo strany páchateľa a pred útokmi ďalších osôb. K takejto ochrane patrí väzba (§ 71 TP) a podľa § 139 ods. 1 písm. i Trestného zákona inštitút chránenej osoby.

3. Dozor prokurátora pred začatím trestného stíhania

Dozor prokurátora nad činnosťou policajta pred začatím trestného konania patrí k významným atribútom predsúdneho konania. Jeho cieľom je zistiť, či policajt postupuje v súlade s právnou úpravou jeho činnosti uvedenou v TP. Prokurátor je oprávnený vykonávať dozor nad činnosťou policajta, a to už v štádiu rozhodnutia oznamovateľa podať trestné oznámenie policajtovi. Dozor bude zameraný na prijatie oznamovateľa trestného oznámenia policajtom, jeho poučenie, na spôsob vykonania jeho vypočutia, poskytnutia pomoci pri vypočutí, aby si detailnejšie spomenul na oznamovanú udalosť, aké opatrenia navrhuje vykonať atď. – končiac spôsobom zaznamenania poskytnutých údajov oznamovateľom do zápisnice. Prokurátor má právo osobne sa zúčastniť na podávaní trestného oznámenia oznamovateľom policajtovi, ak jemu nebolo podané.

Prokurátor v štádiu postupu pred začatím trestného stíhania v rámci dozornej kompetencie je oprávnený vykonávať právne úkony, ktoré majú charakter **pokynov**, **súhlasov, príkazov** a **nariadení.** Všetky tieto úkony sú záväzné pre policajta. Na podklade nich sa vykonávajú zaisťovacie úkony, neopakovateľné úkony alebo neodkladné úkony. Prostredníctvom nich sa zabezpečujú dôkazy potrebné na vykonávanie ďalších úkonov v trestnom konaní vedúcich k objasneniu veci.

Právo prokurátora vykonávať dozor nad konaním policajta pred začatím trestného stíhania je uvedené v § 198 ods. 2 TP. Podľa tohto ustanovenia má právo prokurátor preskúmať postup policajta podľa § 197 TP v prípade, ak ho o to požiada oznamovateľ alebo poškodený najneskôr

do 30 dní. Výsledok preskúmania, *vrátane opatrení ktoré urobil* (pozn. autora), je povinný bez meškania prokurátor oznámiť oznamovateľovi a poškodenému.

TP nie je jedinou právnou normou upravujúcou práva a povinnosti prokurátora vykonávať dozor v trestnom konaní. Jeho práva a povinnosti sú upravené v tretej časti, prvý diel zák. č. 171/2001 Z. z. o prokuratúre majúceho názov „Pôsobnosť prokurátora v trestnom konaní". Podľa § 17 ods. 2 písm. a) zák. č. 171/2001 Z. z. o prokuratúre: „Prokurátor najmä a) vykonáva dozor nad zachovávaním zákonnosti v prípravnom konaní...". Vzhľadom na to, že prípravné konanie, ako aj postup pred začatím trestného stíhania v zmysle § 1 TP upravujúcom predmet zákona, patria do trestného konania, vzťahuje sa právo prokurátora vykonávať dozor aj v postupe pred začatím trestného stíhania[3)].

Právna úprava práv a povinností prokurátora pri vykonávaní dozoru v postupe policajta pred začatím trestného stíhania mala by mať jednoznačné kvalifikované znenie v TP, aby nedochádzalo pri výklade k pochybnostiam. V nej by malo byť uvedené právo prokurátora vykonávať dozor nad všetkými úkonmi v postupe policajta pred začatím trestného stíhania.

K najčastejším nedostatkom v činnosti policajta v postupe pred začatím trestného stíhania dochádza, keď oznamovateľ trestného oznámenia pri ústnom podaní **nie je vypočutý ku všetkým skutočnostiam** majúcim vplyv na budúce rozhodovanie o ňom.

K ďalším nedostatkom po prijatí trestného oznámenia policajtom dochádza vtedy, ak vec neznesie odklad a potrebné opatrenia sú vykonané buď **oneskorene,** alebo **nie sú vykonané vôbec**, najmä ak:

- páchateľ sa nachádza na mieste činu, ktoré hodlá opustiť, a nie je vykonané opatrenie na jeho zadržanie,
- páchateľ pokračuje v páchaní trestného činu a nie sú vykonané opatrenia na zamedzenie pokračovania páchania,
- dôkazy o trestnom čine a o jeho páchateľovi, ktorým hrozí zničenie, znehodnotenie, strata, odcudzenie a pod., nie sú rýchlo a riadne zabezpečené pre trestné konanie,
- dochádza k narastaniu škodlivých následkov z trestného činu a neboli urobené opatrenia na ich zastavenie.

S dozorom prokurátora v štádiu pred začatím trestného stíhania súvisí aj dozor prokurátora vykonávaný podľa zák. č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre. Podľa § 3 tohto zákona prokuratúra je povinná chrániť práva a zákonom chránené záujmy fyzických osôb, právnických osôb a štátu. Vykonáva to zákonnými prostriedkami ustanovenými v tomto zákone. Z tohto pohľadu k významným pôsobnostiam prokuratúry patrí dozor nad zachovávaním zákonnosti, a to počnúc

---

[3)] Postup pred začatím trestného stíhania je v systéme TP zaradený do prvej hlavy druhej časti predsúdneho konania. Prípravné konanie je zaradené do druhej hlavy druhej časti predsúdneho konania. Podľa § 17 ods. 2 písm. a) zák. č. 171/2001 Z. z. o prokuratúre „Prokurátor vykonáva najmä dozor nad zachovávaním zákonnosti v prípravnom konaní". Keďže prípravné konanie podľa § 199 TP začína začatím trestného konania, prokurátor by podľa § 17 ods. 2 písm. a) zák. č. 171/2001 Z. z. o prokuratúre nemal právo dozoru na postup pred začatím trestného stíhania (§ 196 až § 198 TP). Takáto právna úprava nadväzovala na dnes už zrušený zák. č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok). V budúcej novele zák. č. 171/2001 Z. z. o prokuratúre by ustanovenie § 17 ods. 2 písm. a) malo znieť tak, že by slová „v prípravnom konaní" boli nahradené slovami „v predsúdnom konaní". Do prijatia navrhovanej právnej úpravy je potrebné vychádzať zo širšieho výkladu TP. § 1 TP uvádza, že predmetom zákona (TP) je úprava postupu orgánov činných v trestnom konaní a súdov, a keďže súčasťou trestného konania je aj postup orgánov činných v trestnom konaní pred začatím trestného stíhania, týmto je uvedené aj právo prokurátora na vykonávanie dozoru aj v tomto štádiu trestného konania.

fyzickými osobami, právnickými osobami a končiac orgánmi verejnej správy. Do tejto povinnosti patrí aj povinnosť prokurátora vykonávať dozor nad dodržiavaním zákonnosti v trestnom konaní.

Prokurátor pri vykonávaní dozoru využíva práva uvedené nielen v zák. č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre, ale aj v ďalších právnych normách (napr. v TP). Má právo zoznamovať sa so skutočnosťami, ktoré môžu súvisieť s porušením právnych povinností, a keď zistil, že k ich porušeniu došlo, vykonať opatrenia na ich obnovu a vyvodiť zodpovednosť za ich porušenie. Pri plnení úloh môže prokurátor využívať len zákonné prostriedky tak, aby sa bez akýchkoľvek vplyvov zabezpečila dôsledná, účinná a rýchla ochrana práv a zákonom chránených záujmov, rešpektovala a chránila ľudská dôstojnosť, základné ľudské práva a slobody, chránil verejný záujem a pritom je povinný postupovať iniciatívne, spravodlivo, nestranne a bez prieťahov.

Do obsahovej náplne dozoru prokurátora patrí **vykonávať previerky** zachovania zákonnosti orgánmi verejnej správy[4)]. Ak zistí prokurátor, že došlo k porušeniu zákonnosti, je povinný vykonať **opatrenia na ich odstránenie** a vyvodiť z porušenia **zodpovednosť** (§ 3 ods. 2 zák. č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre).

Pri vykonávaní dozoru podľa zák. č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre, prokurátori sa priamo alebo sprostredkovane zoznamujú s protiprávnym konaním, ktoré je dôvodom na podanie protestu prokurátora alebo upozornenia prokurátora. Súčasne však môže byť dôvodom na prijatie rozhodnutia buď podľa § 197 ods. 1 alebo 2 TP, alebo rozhodnutia podľa § 199 TP.

Dozor prokurátora vykonávaný pred začatím trestného stíhania má značný spoločenský význam. Niet pochýb o tom, že osoby, ktoré sa dozvedeli o spáchaní trestného činu, na ktorý podali trestné oznámenie orgánom činným v trestnom konaní, sledujú ich činnosť a na základe toho posudzujú plnenie dôležitej funkcie štátom, spočívajúcej v ochrane základných ľudských práv a slobôd. Ak sa presvedčia o tom, že prokuratúra a polícia postupujú pri odhaľovaní, vyšetrovaní a predchádzaní trestným činom nekompromisne, odborne a cieľavedome, ich dôvera k štátnemu aparátu stúpa, čo sa pozitívne začne prejavovať v spoločenskom rozvoji štátu a jeho obyvateľov.

Dodržiavanie zákonnosti v štáte je v pozornosti aj medzinárodných organizácií, ktoré plnenie tejto funkcie dôsledne sledujú a vyhodnocujú. Tam, kde zistia porušovanie zákonnosti a spôsob jej riešenia pokladajú za nedostatočný, potom prichádzajú s kritikou orgánov štátu, čo negatívne vplýva na postavenie štátu v medzinárodnej politike.

Záver:

Súčasná právna úprava postupu prokurátora a policajta pred začatím trestného stíhania je uvedená v § 196 až §198 TP. Uvádza však len základné práva a povinnosti pre orgány činné v trestnom konaní pri prijímaní trestného oznámenia a rozhodovania o ňom. V praxi je však potrebné v štádiu postupu pred začatím trestného využívať aj ďalšie právne normy najmä zák. č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore a zák. č. 153/2001 o prokuratúre. Ich cieľavedomým využívaním možno zabezpečiť objektívnejšie rozhodnutie o prijatom trestnom oznámení, a tak predísť prijatiu nesprávneho rozhodnutia, ktoré môže negatívne ovplyvniť trestné stíhanie.

Autor poukazuje na chyby, ktorých sa dopúšťajú policajti v postupe pred začatím trestného stíhania, a navrhuje aj spôsob ich eliminácie v budúcnosti.

Literatúra

CISAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*, Praha, Linde 2002.
HUSÁR, E. a kol. *Trestné právo procesné*, Bratislava IURA EDITION 2003.

[4)] Porovnaj § 20 ods. 2 a § 30 zák. č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre.

IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*, IURA EDICION, Bratislava 2006.
JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha Eurolex Bohemia 2002.
MATHERN, V. a kol. *Trestný zákon, Trestný poriadok a súvisiace predpisy*. Bratislava, Ister science press 1994.
MINARÍK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava, IURA EDITION 2006.
PIKNA, B. Charta základních práv Evropské unie a její právní a věcná dimenze, In *Právnik,* 2003, roč. 142, č.1
ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha ASPI Publishing 1999.

Právne normy:
Zákon č. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v platnom znení
Zákon č. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v platnom znení
Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v platnom znení
Zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v platnom znení

Key words: prosecutor, policeman, criminal procedure, complaint, prosecution, procedure before starting prosecution, prosecutor supervision on procedure before starting prosecution, incitement.

Summary

The author pays attention to enactment stated in Code of Criminal Procedure on procedure of policeman and prosecutor before starting prosecution. He puts emphasis on content of a complaint, which influences decisions of law-enforcement bodies. He proposes improvement of the current enactment on providing right to law-enforcement bodies to perform interrogation of other persons, as for example complainant of the complain, who have knowledge of complained wrongful act. In this way the decision-making of law-enforcement bodies would improve after receiving a complaint.

JUDr. Stanislav Figľar
Okresná prokuratúra v Humennom
e-mail: stano44@post.sk

Recenzent: prof. Ing. Václav Krajník, CSc.